

Рецензент – доктор педагогічних наук, доцент Проректор з наукової роботи Міжнародного науково-технічного університету ім. Бугая М. В. Роганова

Reviewer – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Vice-Rector on Scientific work of International Scientific-Technical University named after Buhay M. V. Roganova

УДК [378.011.3 - 057.175 : 796] : 17.022.1

ДУХОВНО-МОРАЛЬНА СПРЯМОВАНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА КАФЕДРИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

В. М. Пристинський, Т. М. Пристинська, О. В. Некрасова

У статті представлено аргументи, які визначають значущість впливу особистості викладача кафедри фізичного виховання педагогічного університету на формування ціннісного ставлення студентів до фізичної культури. Обґрунтована необхідність організації процесу фізичного виховання на основі духовно-моральної спрямованості впливу занять фізичною культурою і спортом.

Ключові слова: *студенти педагогічного університету, особистість викладача фізичного виховання, духовно-моральна спрямованість впливу занять.*

Здоров'я і здоровий спосіб життя є передумовою розвитку людини як повноцінної особистості, шлях до реалізації її творчого потенціалу, високої якості життя. Розуміння феномену здоров'я залежить, перш за все, від свідомості студентів, бо саме вони є його носіями. Сучасний педагогічний університет повинен забезпечити створення підґрунтя для формування, популяризації та поширення духовних цінностей фізичної культури, головними з яких є генерування здоров'я і здоровий спосіб життя особистості [4, 8]. Саме викладач кафедри фізичного виховання має сприяти формуванню валеологічного світогляду та доводити його значущість в житті кожного студента.

Здоровий спосіб життя визначається активністю людини щодо забезпечення матеріальних та духовних можливостей в інтересах здоров'я, гармонійного духовно-морального і фізичного розвитку. Здоровий спосіб життя полягає не тільки у відмові від шкідливих звичок, а й у дотриманні певного валеологічного світогляду, котрий визначає комплекс поведінкових актів людей, що обумовлює збереження і зміцнення здоров'я в умовах праці, побуту, дозвілля.

Аргументація пріоритету формування духовно-моральних цінностей особистості та її фізичної культури подається у наукових дослідженнях І. Бега, І. Биховської, М. Віленського, В. Григоренка, В. Пристинського, В. Столярова та ін. [1, 2, 3, 4, 7, 8, 10]. Поряд з цим директор НДІ духовного розвитку людини, доктор педагогічних наук, професор Г. Шевченко зазначає, що недоліки сучасної освіти полягають в тому, що вона спирається, перш за все, на формально-інформативний, операціонально-технологічний аспекти та технократичний світогляд у відриві від духовно-моральних цінностей [9, с. 204].

На думку ж І. Биховської [1], фізична культура – це, насамперед, чинник духовного виховання людини, розвитку її внутрішнього світогляду. Ініціатор відродження сучасного олімпійського руху барон П'єр де Кубертен головною силою і досягненням спорту вважав те, що він є школою морального благородства та чистоти, фізичної витривалості та енергії. У спорті особливо чітко виражаються всі людські якості: характер, ставлення до справи, воля, совість, чесність. Це саме той вид діяльності, де особливо чітко перевіряються морально-вольові якості людини [6].

На наш погляд, певною психолого-педагогічною проблемою в організації якісного навчально-виховного процесу з фізичного виховання студентів є ще невідповідність між закликами педагога та його особистим життям і переконаннями. Особистість викладача фізичного виховання має бути взірцем для наслідування. Викладач, професійна компетентність якого відповідає цим вимогам, допоможе студентам об'єктивно зрозуміти і підтримувати на оптимальному рівні фізичний стан, окреслити шляхи подальшого розвитку, надасть консультації щодо вибору найбільш ефективних засобів, методів і форм фізичного самовдосконалення, рекомендації щодо формування здорового способу життя.

Мета роботи полягає в обґрунтуванні впливу особистості викладача педагогічного університету на формування фізичної культури студента.

Не існує іншої такої сфери людської діяльності, крім педагогічної, де б на результат діяльності так суттєво не впливали особистісні якості людини, її світогляд, переконання, вміння володіти собою, здатність впливати на колектив. Важливо щоб результати педагогічної діяльності викладача не зникали по закінченні вищого навчального закладу, а мали свій розвиток протягом всього життя людини.

Професійно-педагогічна діяльність викладача фізичного виховання педагогічного університету повинна бути спрямована не тільки на ефективне управління руховою діяльністю студентів, на засвоєння системи фізкультурних знань, а й на формування духовно-моральних якостей, перш за все, стійких переконань щодо ведення здорового способу життя.

Викладач фізичного виховання повинен бути високоосвіченою й ерудованою людиною, творчо розуміти свій предмет, володіти знаннями механізмів функціонування організму студентів, витончено володіти руховими діями.

Викладач фізичного виховання повинен бути також психологом для того, щоб не тільки конструктивно організувати навчально-виховний процес, а й активно пропагувати духовно-моральні цінності, перш за все, здоровий спосіб життя. Для того щоб бути здоровою, людині недостатньо мати добрий фізичний стан, а потрібні духовне і психічне благополуччя як невід'ємні складові загальної культури особистості.

У поєднанні з іншими засобами виховання фізична культура і спорт сприяють всебічному розвитку людини. Специфічною особливістю фізичної культури і спорту є комплексна спрямованість на розвиток духовних і моральних якостей особистості.

У статті 1 Закону України “Про фізичну культуру і спорт” [5] визначається, що фізична культура – це складова загальної культури людства, спрямована на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних, морально-вольових й інтелектуальних здібностей людини з метою гармонійного формування особистості. Розвиток рухових можливостей

людини існує невід'ємно від її особистісних якостей, більше того – визначається ними.

Фактично, культура фізична – це та ж загальна культура з перевагою її духовної сторони, але реалізована специфічним чином через рухову діяльність (фізкультурну діяльність) з урахуванням біологічних закономірностей розвитку організму. Будучи суб'єктивним компонентом культури особистості, фізична культура людини проявляється в її ставленні до власного здоров'я, фізичного та морального вдосконалення.

На відміну від інших видів діяльності, духовна діяльність визначається не прагматичними цілями, а спрямована на задоволення безкорисливих потреб особистості. Духовність позначає цілісну активність людської психіки та її соціально-культурної детермінованості. Духовність є орієнтацією свідомості людини, котра зсередини здійснює мотивоване включення її в громадське життя, перетворювальну діяльність. Духовність – це інтегруючий цілісний стан, котрий передбачає прояв внутрішнього, психічного життя людини (свідомість, знання, мислення, інтелект).

Ведучи мову про складові духовності щодо забезпечення фізичної культури особистості, викладач фізичного виховання повинен бути здатний до реалізації таких її компонентів.

Так, *потребово-ціннісний* компонент повинен передбачати розвиток у студентів духовних потреб і духовних ціннісних орієнтацій щодо здоров'я і здорового способу життя.

Пізнавально-інтелектуальний компонент духовності реалізується завдяки розвитку інтелектуальної сфери студента (спостережливість, допитливість, глибина, самостійність, критичність мислення). Так, у процесі занять фізичною культурою і спортом студенти здобувають знання про найбільш раціональні способи виконання рухових дій, про використання набутих знань, умінь і навичок у повсякденному житті, засвоюють правила загартовування організму, обов'язкові вимоги особистої гігієни. Крім того, розвиваються спостережливість, увага, сприйняття, підвищується рівень стійкості розумової працездатності. Цілеспрямовані заняття фізичними вправами сприяють удосконаленню органів чуттів, м'язово-рухової чутливості, зорового і слухового сприйняття, розвитку пам'яті, особливо зорово-рухової.

Морально-вольовий компонент духовності у процесі фізичного виховання студентів проявляється у цілеспрямованості, наполегливості, самовладанні, саморегуляції дій і поведінки. Виконання будь-якої фізичної вправи, або рухової дії, вимагає зосередженої уваги, тому кожне тренувальне заняття виховує здатність до вольових зусиль. При досить інтенсивному виконанні фізичних вправ, коли настає відчуття втомленості, знижується концентрація уваги, здатність до перерозподілу і переключення уваги, швидкість і чіткість реагування, погіршується розумова діяльність тощо. Але, завдяки вольовим зусиллям, спрямованим на подолання втоми, пов'язаної з м'язовою напругою, можливо в значній мірі звести до мінімуму негативні відчуття і певний час продовжувати виконувати рухову діяльність.

Почуттєво-емоційний компонент духовності повинен проявлятися у розвиненості емоційної сфери психіки студента, тобто в його здатності до переживання, почуттів, емоцій щодо розуміння цінностей здоров'я і здорового способу життя.

Гуманістичний компонент духовності проявляється у ставленні студента до будь-якої форми життя як вищої цінності, повазі до внутрішнього світу іншої людини. Так, у процесі занять з фізичного виховання (тренувань), а особливо під час спортивних змагань студенти відчувають значні фізичні і морально-вольові навантаження: обстановка, що швидко змінюється, протидія суперника, залежність результату змагань від зусиль кожного члена команди, уміння підпорядкувати свої інтереси інтересам колективу, неухильне виконання певних правил змагань. Шанобливе і поважне ставлення до суперника сприяють формуванню сили волі, сміливості, самовладання, рішучості, впевненості, витримки, дисциплінованості.

Естетичний компонент духовності відображає прагнення студента до краси, гармонії, досконалості тіла і духу; проявляється в потребі сприймання і створення краси, естетичних почуттів та естетичності рухів. У фізичній культурі і спорту є величезні потенційні можливості для естетичного виховання людини, розвитку здатності сприймати, відчувати і розуміти прекрасне у вчинках, у красі досконалих форм людського тіла, в доведених до ступеня мистецтва рухах гімнаста, акробата, стрибуну у воду, фігуриста. Виконання рухів під музику в художній гімнастиці, фігурному катанні сприяє розвитку музичної культури, а заняття туризмом, альпінізмом, вітрильним й

подібними видами спорту дозволяють розуміти і відчувати прекрасне в природі.

Таким чином, на підставі викладеного вище слід зазначити, що саме від ціннісних орієнтацій особистості викладача, його професіоналізму й ерудиції, відданості своїй справі, зацікавленості у результатах діяльності залежить якість формування фізичної культури студентів.

Актуальність подальшого розв'язання цієї проблеми, на наш погляд, полягає в розробці практичних рекомендацій, які були б спрямовані на формування у студентів активного і критичного сприйняття та засвоєння основ наукових знань, опанування життєво важливих рухових умінь і навичок у процесі занять фізичною культурою і спортом. Результати цієї діяльності, насамперед, залежать від пізнавальної активності і самостійності самих студентів, від їх свідомості і здатності до саморозвитку, самовиховання, від їх духовних і морально-вольових зусиль. Формування таких рис особистості є достатньо тривалим і складним процесом, а тому щоденна допомога викладача, постійне спілкування зі студентами повинно стати компонентом педагогічної майстерності, способом і стилем його професійного життя.

Література

1. Быховская И.С. Человеческая телесность в социокультурном измерении : традиции и современность / И.С. Быховская. – М. : РИО ГЦОЛИФК, 1993. – 37 с.
2. Взаимоотношение спорта и политики с позиций гуманизма [сост. и ред. В.И. Столяров, Д.А. Сагалаков, Е.В. Стопникова] // Гуманитар. центр “СпАрт” РГУФК. – М. : Астра-пресс, 2005. – 256 с.
3. Виленский М.Я. Методологические основы и концептуальные предпосылки процесса формирования физической культуры личности / М.Я. Виленский, В.А. Петьков. – М., 2002. – 56 с.
4. Григоренко В.Г. Професійна діяльність викладача педагогічного університету як об'єкт духовного та мотиваційно-системного дослідження / В.Г. Григоренко, В.М. Пристинський, Г.В. Григоренко // Духовність особистості : методологія, теорія і практика : зб. наук. праць; гол. ред. Г.П. Шевченко. – Луганськ : вид-во Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля, 2009. – Вип. 1(30). – С. 32 – 46.
5. Закон України про фізичну культуру і спорт (10 лютого 2000 р. № 1453-III) // Державний комітет України з фізичної культури і спорту. – К., 2000. – 65 с.

6. Кубертен Пьер де // Олимпийская энциклопедия [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [http://slovari.yandex.ru/книги/Олимпийская энциклопедия/](http://slovari.yandex.ru/книги/Олимпийская_энциклопедия/). – Назв. с титул. экр. (дата обр. 09.10.2013).
7. Особистісно-орієнтований виховний процес у траєкторії становлення і розвитку особистості / І.Д. Бех // Виховання особистості. – Кн. 2. – К. : Либідь, 2003. – 235 с.
8. Пристинский В.Н. Инновационность в разработке креативных педагогических технологий формирования здоровьесберегающего образовательного пространства университета / В.Н. Пристинский, А.В. Осипцов // Духовність особистості : методологія, теорія і практика : збірник наук. праць; гол. ред. Г.П. Шевченко. – Вип. 2 (49). – Луганськ : вид-во Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля, 2011. – 216 с. – С. 124 – 134.
9. Шевченко Г.П. Проблемы образования и воспитания студенческой молодежи в эпоху постмодернизма / Г.П. Шевченко // Духовність особистості : методологія, теорія і практика : збірник наук. праць; гол. ред. Г.П. Шевченко. – Вип. 3 (44). – Луганськ : вид-во Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля, 2011. – 232 с. – С. 200 – 209.
10. Эллисон М.Т. Новый гуманизм в международном аспекте : наука и спорт как формы культурного обмена / М.Т. Эллисон; пер. В.И. Столярова [Humanism and International Discourse : Sport and Science as Forms of Cultural Exchange] // Спорт, духовные ценности, культура. – М., 1997. – Вып. 3. – С. 19 – 24.

ДУХОВНО-МОРАЛЬНАЯ НАПРАВЛЕННОСТЬ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ КАФЕДРЫ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОГО УНИВЕРСИТЕТА

В. Н. Пристинский, Т. Н. Пристинская, Е. В. Некрасова

В статье представлены аргументы, которые определяют значимость влияния личности преподавателя кафедры физического воспитания педагогического университета на формирование ценностного отношения студентов к физической культуре. Обоснована необходимость организации процесса физического воспитания на основе духовно-моральной направленности занятий физической культурой и спортом.

Ключевые слова: *студенты педагогического университета, личность преподавателя физического воспитания, духовно-моральная направленность занятий.*

SPIRITUAL AND MORAL ORIENTATION OF ACTIVITY OF THE TEACHER OF DEPARTMENT OF PHYSICAL EDUCATION OF PEDAGOGICAL UNIVERSITY

V. N. Pristiniski, T. N. Pristiniskaya, Y. V. Nekrasova

The article provides the arguments defining the importance of influence of the pedagogical university physical training department teacher personality on the students' axiological attitude towards physical culture forming. The the importance of physical training process organization based upon the spiritual and moral guidance of physical education and sports activities is justified.

Key words: *pedagogical university students, physical training teacher personality, spiritual and moral orientation of classes.*

Пристинський В. М. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теоретичних та методичних основ фізичного виховання і реабілітації, завідувач Науково-дослідної лабораторії духовного і фізичного виховання учнівської молоді та студентів ДВНЗ “Донбаський державний педагогічний університет” (м. Слов’янськ, Україна). E-mail: vladimir-pristinskii@yandex.ru

Пристинська Т. М. – магістр фізичного виховання, старший викладач кафедри фізичного виховання, співробітник Науково-дослідної лабораторії духовного і фізичного виховання учнівської молоді та студентів ДВНЗ “Донбаський державний педагогічний університет” (м. Слов’янськ, Україна).

Некрасова О. В. – старший викладач кафедри фізичного виховання ДВНЗ “Донбаський державний педагогічний університет” (м. Слов’янськ, Україна).

Pristins'ky V. M – Candidate of Pedagogical Sciences, Assistant Professor of Theoretical and Methodological Foundations of Physical Education and Rehabilitation, Head of Scientific-Research Laboratory of Spiritual and Physical Education of Student Youth and Students of Donbass Higher Educational Establishment “Donbass State Pedagogical University” (Slovyans'k, Ukraine). E-mail: vladimir-pristinskii@yandex.ru

Pristins'ka T. N. – Master of Physical Education, Senior Lecturer, Department of Physical Education, Worker of the Scientific-Research Laboratory of Spiritual and Physical Education of Student Youth and Students of Donbass Higher Educational Establishment “Donbass State Pedagogical University” (Slovyans'k, Ukraine).

Nekrasov A. V. – Senior Lecturer of Physical Education of Donbass Higher Educational Establishment “Donbass State Pedagogical University” (Slovyans'k, Ukraine).

Рецензент – доктор педагогічних наук, доцент Проректор з наукової роботи Міжнародного науково-технічного університету ім. Бугая М. В. Роганова.

Reviewer – Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Vice-Rector on Scientific work of International Scientific-Technical University named after Buhay M. V. Roganova.